

Asia: VN/32825/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Viite:

Luonnos 13.12.2024: Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Asia:

Lausunto Kulttuuriperintövirastoa ja erityisesti Suomenlinnaa koskeviin osuuksiin opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistuksen lakiluonnoksessa 13.12.2024.

Lähettäjä, lausunnon laatija:

Puutarhataiteen seura r.y. Samfundet för trädgårdskonst r.f. reeta.pellinen@gmail.com

Vuonna 1997 perustetun Puutarhataiteen seuran tarkoituksena on puutarhataiteen tukeminen ja edistäminen sekä suomalaisen puutarhakulttuuriperinnön vaaliminen, mitä se sääntöjen mukaan toteuttaa mm. ajamalla Suomen historiallisiin puutarhoihin liittyvän kulttuuriperinnön säilyttämistä.

Kulttuuriympäristön asiantuntijajärjestönä Puutarhataiteen seura esittää, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistuksen lakiluonnosta muutetaan uutta Kulttuuriperintövirastoa ja Suomenlinnaa koskevissa osuuksissa alla esitettyjen seikkojen mukaan, ja että asian jatkovalmistelun lähtökohdiksi otetaan tässä lausunnossa esitetyt huomiot.

Taustaa Suomenlinnan maisemasta

Suomenlinnan linnoitusrakenteet, rakennukset ja maisema muodostavat toisiinsa limittyen historiallisesti ainutlaatuisen kokonaisuuden, jolla on katsottu olevan kansallisten arvojen lisäksi maailmanlaajuista arvoa. Suomenlinnan maisemassa merkittävänä osana ovat historialliset puistot ja puutarhat, jotka rytmittävät maisemaa ja kertovat saarten siviilien toiminnasta keskellä linnoitusta. Tälläkin hetkellä Suomenlinnan yksi tärkeimmistä arvoista on, että se on asuttu ja elävä linnoitus, ei vain museo- tai matkailukohde. Historiallisilla puutarhoilla on myös itsessään suuria historiallisia sekä puutarhataiteellisia arvoja. Pitkän historiansa ansiosta niissä on monta arvokasta ajallista kerrostumaa, joiden kaikkien säilyminen tuleville sukupolville on ollut tavoitteena kaikissa alueiden hoito- ja kunnostustöissä. Suomenlinnan alueella on myös monissa virallisissa inventoinneissa tunnistettuja arvokkaita kasvillisuusbiotooppeja ja kasvillisuusalueita, joiden säilyminen on tärkeää myös luontokadon pysäyttämisen kannalta.

Lain valmistelussa ja asian jatkotyöskentelyssä huomioitavat asiat:

Suomenlinnan säilyminen

Maailmanperintökohteen lisäksi Suomenlinna on valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY), osa yhtä Suomen kansallismaisemaa (Merellinen Helsinki). Nykyisin suuri osa Suomenlinnassa on suojeltu laki rakennusperinnön suojelusta nojalla.

Joulukuussa (13.12.2024) julkitulleessa lakiluonnoksessa korostuu Suomenlinna maailmanperintökohteena, mikä tuo riskin tulkita Suomenlinnaa vain matkailukohteena sekä korostaa sen hallinnointia ja hoitoa vain maailmanperintöstatuksen kautta. Tämä saattaa aiheuttaa riskin jättää huomiotta alueen elävyys ja aitous. Lakitekstiin tulisi kirjata myös Suomenlinnan muut em. tunnistetut arvot ja niiden säilyttämisvelvollisuus selkeämmin.

Tulevan lain tulisi varmistaa se, että Suomenlinna säilyy ”in situ” -kokonaisuutena, johon kuuluvat linnoitus, rakennukset sekä maisema rakenteineen ja laitteineen. Tätä kokonaisuutta ei saa hajottaa eri toimijoiden tai virastojen hallinnoimiksi eikä erillisiksi kokoelmiksi. Lisäksi tulevan lain tulisi turvata se, että Suomenlinna säilyy tulevan Kulttuuriperintöviraston hallinnassa, eikä siirry tahoille, joilla on mahdollisuus tahtoessaan realisoida Suomenlinnan rakennuksia tai alueita.

Hallinnoinnin, restauroinnin ja kunnossapidon säilyminen paikan päällä Suomenlinnassa

On ensiarvoisen tärkeää, että virastojen yhdistymisestä huolimatta kunnostuksien ja restaurointien rakennuttamiseen ja suunnittelunohjaukseen sekä kunnossapitoon liittyvät toiminnot sijoittuvat edelleen Suomenlinnaan. Tämä asia tulee lisätä laki- tai tulevaan asetustekstiin. Lisäksi on tärkeää taata se, että Suomenlinnan hoitokunnan nykyiset henkilöresurssit eivät yhdistymisen jälkeen hajoa tai jakaudu muille alueille. Jo nyt Suomenlinnan hoitokunnassa on nykyisillä henkilö- ja taloudellisilla resursseilla haastavaa täyttää kohteen edellyttämä hoitovastuu.

Hoitokunnan yli 50 vuotta paikan päällä toiminut alueen hallinta on mahdollistanut laajan ja pitkäaikaisen historiatiedon kertymisen ja siirtymisen työ sukupolvelta toiselle. Juuri tämä paikan päällä oleva tieto on ensiarvoisen tärkeää säilyttää Suomenlinnassa, jotta kunnossapidossa tai restauroineissa ei menetetä arvokkaita kulttuurikerroksia, rakenteita tai kasvillisuutta. Esimerkiksi hoitokunnan omien puutarhureiden ja muun kunnossapitohenkilöstön paikkatietoisuus maiseman historiasta ja kasvillisuudesta on taannut monin paikoin Suomenlinnan arvokkaan kasvillisuuden säilymisen. Tämä olisi erittäin haastavaa varmistaa ulkopuolelta tilattavan vaihtuvan ostotyövoiman avulla.

Suomenlinnan rakennus- ja maisemahankkeiden rakennuttaminen ja maanomistajan edustajana toimiminen edellyttää paikan päällä oloa. Varsinkin hoitokunnan omat restaurointihankkeet ja vankityönä toteutettavat hankkeet edellyttävä jatkuvaa työmaalla läsnäoloa ja päätöksentekoa, jotta historialliset rakennusosat ja alkuperäiset rakenteet säilyvät mahdollisimman laajasti kunnostuksien aikana. Riski historiallisesti tai arkeologisesti arvokkaiden rakennusten, rakenteiden ja maiseman sekä Suomenlinnan arvokkaan kasvillisuuden vaurioitumiseen tai tuhoutumiseen on suuri, jos em. paikallistuntemusta ei ole saatavilla Suomenlinnassa.

Uuden viraston toimialan viranomaistehtävät

Lakiluonnoksessa kirjattuun Kulttuuriperintöviraston toimialaan tulee kuulua myös viranomaisuuteen liittyvä vahva valvontavastuu ja -velvollisuus. Toimialassa tulee kirjata asiantuntijatyön lisäksi myös valvojan viranomaiset tehtävät. Näin ei heikennettäisi uuden viraston sananvaltaa kulttuuriympäristöihin liittyen.

Taloudelliset resurssit

Lakiluonnoksen tausta- ja perusteluteksteissä mainitaan useaan kertaan taloudelliset resurssit ja niiden mahdollinen väheneminen. On syytä selvittää, kuinka Suomenlinnan historiallisten rakenteiden ja maiseman säilyminen aiotaan taata pienevien resurssien puitteissa, ja mitä tämä todellisuudessa tarkoittaa kohteen säilymiselle. Toisena talouteen liittyvänä seikkana on mainittu arvioida virastojen mahdollisuutta tulojen kasvattamiseen. Uuden kulttuuriperintöviraston päätavoitteisiin ei tulisi kuulua virastojen tulojen kasvattaminen. Erityisesti Suomenlinnan osalta päätavoitteen tulee olla kohteen säilyttäminen.

Edellä kirjoitetun vuoksi esitämme suuren ja aiheellisen huolen Suomenlinnan ja sen historiallisten puistojen, puutarhojen ja maiseman säilymisestä Museoviraston ja Suomenlinnan hoitokunnan yhdistyessä.

Pellinen Reeta
Puutarhataiteen seura ry